

"אורי"

מתחננת לפניך, עשה את דמותך ממשית לפתח דלתי
לשיחת נפשי, להתגלמות תודעתי, לשולחן מאכלי רעיונותי
חבק, אהוב את גופי נשמתי בלחישות מילים, מכבדות ומוקירות
צבע את קמטוטי העבר ברוך, טשטש גווני ההווה
שים דגש, עת העתיד בבואך" (טובה פסח).

טובה פסח, ממקדת את מבטנו במקבץ יצירות שנוצרו בדמע, בכאב, בייסורי געגוע ואבלות. דיאלוג ויזואלי של ייצוגים העוסק באובדן, בנטישה, בהישרדות ובשכול, המשתתפות בו דמויות משמעותיות, אך חסרות בחייה. טובה התייתמה מאם בהיותה פעוטה בת שנתיים, ובבגרותה תחושת הנטישה שבה עם נטישת בן זוגה האהוב שנדם לשנת נצח. סיפורה הפרטי מתערבב בסיפור קולוסאלי הנוגע בכולנו.

מכלול יצירתה חושף בפנינו גוף עבודות אינטנסיבי מרתק, רובו פרי עשייה של שנת אבל. שכבות של צבע נמהלות ברובד של חיפוש מעמיק, כשהיא משוטטת בין אופנים ועירוב מדיות לשם ייצוג הדמויות, בעקבות חווית האובדן והשלכותיה. היא נוגעת במתח בין ייצוג המהות החיצונית לפנימית, ובמתח שבין תיעוד, הנצחה ושאיפה להשלמה עתידית עם מצבה החדש.

ציור, רדי מייד, קולאז' וצילום – אלה הם המרכיבים שבאמצעות שילובם יחדיו, טובה מבקשת לאחד מחדש את השלם, לאסוף חזרה את חלקיה, לאחות ולתפור את הקרע, הפצע המדמם. אמנית בשלה הבוחנת את גבולותיה, גבולות החומר והכאב.

חלק ניכר מעבודותיה עוסק בדיוקנאות עצמיים המבטאים את כאבה במנעד מונוכרומטי, בשחור-לבן המאשר את עובדת האל-חזור. עבודות מצומצמות, זניות כמעט, כתם וקו מבטאים את מהות עולמה. דמותה בודדה, משתבללת ונטמעת בבד, כרוח רפאים, ללא מסה. לעיתים קרועה ונתפרת כמנסה לאחות את הקרעים לחבר בין הזמנים, בין זמן נוכחותו הפיזית של האהובה לבין המציאות העכשווית, תביעותיו של החוט הן לאיחוי החלקים.
בחלק אחר של דיוקנאותיה, מוטבעת חותמת משרדית משולחן עבודתו של בן זוגה, החותמת מופקעת מתפקידה הראשוני והופכת על מצע הקנבס לחותמת כאב.

לצד הציור המופשט והמושגי מביטים בנו דיוקנאות פיגורטיביים. רצף דיוקנאותיו של בן זוגה מוצב בתהליך סיבובי, בהיפוך, פעם דמותו מעלה ופעם מטה. כאשר בדיוקן הראשון, המוביל את הרצף, דמותו נוכחת, עוצמתית וברורה, וככל שממשיכים לעקוב אחר הרצף הרי שעוצמת הצבע ובהירות הדיוקן הולכת ונמוגה, עד כי נדמה כי רק עקבות דהויים נותרים לדמותו המתאיידת והנמוגה, דמותו הפיזית מתרחקת בכפייה בכאב. רצף הדיוקנאות כמו מבטא התהפכויות גורל, גלגול חיים.

בהתייחסותה לדמותו, מוצג צילום "הקפיצה" – בו נראה בן זוגה כגבר צעיר הקופץ במרחב השמיים לעבר בריכה. צילום זה מעורר קריאה אחרת, כקפיצתו הפתאומית לחלל אחר, למעבר מטאפיזי, דמותו הקופצת המוקרנת אל על מאלצת אותנו, הצופים, להביט למעלה; אורי הופך ל"נשגב". (דימוי הקופץ מתקשר בתודעתנו ליצירות אמנות רבות המייצגות את עלייתם השמימה של ישו ומריה, ולאזכורים אודות היטהרות ולידה מחדש. כך למשל הצילום עשוי להתכתב עם צילום קפיצה מפורסם אחר: "הקפיצה אל החלל הריק" של האמן הצרפתי איב קליין, 1960 (Yves Klein: *Leap into the Void*)).

התהפכיות הגורל והאובדן חוברים לתקופה אחרת, לדיוקנאות האם. על מצע עור תוף מוצגים רישומי דיוקן האם האוחזת בטובה התינוקת. בעקבת נטישת הבן זוג, אסון ילדותה של טובה מתעורר מחדש כשברקע נטישת האם, פאזל חייה מתעתע וכמו מבקש התבוננות והרכבה מחדשת. מבט רואה ואינו נראה, אותה הסתכלות חבויה, הטומנת בחובה מרחב רגשי מורכב שבו נוגעים זה בזה ונפגשים ניגודים כמו חולשה וכוח, סקרנות ופחד, שעשוע וחרדה, המינורי והעוצמתי. באמצעות קולאז' המאכלס עבודות "רדי מייד" המתפקדות כמשחק ילדים מבטאת טובה את זיכרונותיה כילדה יתומה מאם. ברישומי עפרון ועט על גב מכסי קופסאות קרטון מחוררות מוצגות סצנות ילדות. באחד הרישומים דמות ילדה בשמלה לבנה וחור בלָּבָּה, ועל גב קופסת קרטון אחרת דמות ילדה משחקת בחתול עם חור בבטנה. בין ועל גבי חלק מקופסאות הקרטון מופיעות קופסאות סרדינים - מזון לחתולים, המשמשים גם הם כמצע ציורי. במהלך חייה של טובה היו עבודה החתולים מקור לנחמה ולהצלה, תרופה לחרדה המתעוררת מחדש. חלקי הקרטון וקופסאות הסרדינים מוגשים כמשחק "פאזל חיים", מארג קשרים וזמנים המחבר בין ילדה המאבדת אם לדמותה הבוגרת המאבדת את בן זוגה.

בין שני קצוות זמן אלו מופיעה עדות לתקופת אחרת, תקופת חיות נחת ושלווה המיוצגת בקבוצת עבודות שבה מוצגים תצלומי הבת הבכורה על מצע דמוי ביצה. תצלומים אלו בוימו וצולמו על ידי טובה ובן זוגה יחדיו, כפרויקט תיעודי משותף לפרי אהבתם. ביצי התצלומים מבטאות כמיהה וגעגוע לזמנים אחרים וכן ומבט עתידי להולדה מחדשת, עת העתיד בבואך.

נורית טל-טנא – אוצרת